

A Szovjet Talajtani Társaság IV. Kongresszusa

Alma-Ata 1971. szept. 22—27

Több, mint 700 résztvevővel tartották meg a Kongresszust a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság fővárosában, amely kétségtelenül a legnagyobb esemény volt az utóbbi években a Szovjet Talajtani Társaság működésében és amely mind méreteiben, mind pedig tudományos tartalmában felülmúlta a Társaság előző kongresszusait.

A Kongresszuson a hazai résztvevőkön kívül az európai szocialista országok kivétel nélkül képviseltették magukat, így magyar delegáció is résztvett a rendezvényen, tagjai: ÁBRAHÁM LAJOS, DARAB KATALIN, FEKETE ZOLTÁN, GEREL LÁSZLÓ, JASSÓ FERENC, SZABÓ LAJOS, SZABOLCS ISTVÁN és SZÜCS LÁSZLÓ voltak. Az alábbi ismertető a magyar résztvevők tapasztalatai, szóbeli és írásbeli információi és anyagai alapján készült.

A Kongresszus célja egyrészt az volt, hogy számot adjon az előző Kongresszus (1966. Tartu) óta elért eredményekről, másrészt előmozdítsa a felkészülést a Nemzetközi Talajtani Társaság 1974-ben a Szovjetunióban rendezendő X. Jubileumi Kongresszusára.

Fontos szempont volt a Kongresszus tudományos programjának és anyagának összeállításánál, hogy a talajtannak a modern természettudományokkal való szoros kapcsolatát hangsúlyozza, ismertesse a talajtani alapkutatásoknak nemcsak az eredményeit, hanem azoknak az alkalmazott kutatásban, sőt a termelésben való felhasználásának lehetőségeit, szükségességét, módszereit, problémáit.

Különös súllyal szerepelt a kongresszus programjában az „Ember és környezete” témaköre, illetőleg ennek az igen széles problémának elsősorban talajtani vonatkozásai.

Mivel a Kongresszus Kazahsztán fővárosában került megrendezésre, a programba, mint kiemelt témák kerültek beiktatásra az arid területek talajtani kutatása és meliorációja, továbbá a hegyvidéki talajok egyes talajtani kérdései is, mint pl. az erózió tematikája.

Annak ellenére, hogy az alapkutatások,

elméleti témák, az exakt természettudományokkal való kapcsolatok és azok módszereinek, elsősorban a matematikai módszereknek a talajtanban való felhasználása kiemelkedő szerepet játszottak az előadások és viták során, nem kerültek háttérbe a gyakorlat által felvetett kérdések sem, éppen ellenkezőleg, az elméleti eredményekre támaszkodva és azokkal szoros egységben fontos és hasznos szerepet kaptak a Kongresszus minden témájában. Ez a megállapítás vonatkozik például az üzemi talajterképek készítésének és felhasználásának témájára, valamint a talajmelioráció és műtrágyázás, stb. témakörére, amely utóbbi területen hatalmas fejlődésről adtak számot az előadók, nemcsak az új módszerek és műtrágyaféleségek felhasználásának vonatkozásában, nemcsak a gyorsan emelkedő műtrágya adagokról a termelésben, hanem arról a korszerű szemléletről is, amely ebben a sokat vitatott problémakörben PRJANISNYIKOV iskolájának alapján erőteljesen fejlődik és tovább erősödik a Szovjetunióban.

A Kongresszus jóval több, mint hatszáz előadását, illetve „demonstrációját” (rövid előadás a szekciókban, amelyen az adatokat mutatják be néhány kommentárral) nem lehet ismertetni még vázlatosan sem a jelen terjedelemben, de még arra sincs mód, hogy a kiemelkedő, illetőleg figyelemre méltó előadásokról is akár csak közel teljes ismertetést adjunk. Annál inkább el kell ezt fogadnunk, mert az ilyen előadások száma több százra tehető. Ezért az alábbiakban a Kongresszus szerkezetének, tartalmának, eredményeinek ismertetését folytatjuk és annak vonatkozásaiban fogunk foglalkozni egyes előadásokkal, vállalva azt, hogy sok, a Kongresszuson elhangzott igen értékes és újszerű anyag jelen ismeretéből kimarad. A Kongresszus anyaga azonban az előadások összefoglalói formájában Alma Atában kiadásra került, a fontosabb dolgozatok pedig szintén már megjelentek, részben pedig meg fognak jelenni a Pecsvoegyenyijében, így az érdeklődő szakemberek rendelkezésére állnak.

A Kongresszus programjába plenáris ülések, szimpóziumok és szekciósülések tartoztak.

A megnyitó napján tartott plenáris ülésen I. P. GERASZIMOV „A szovjet talajtan fejlődésének jelenlegi helyzete” címen tartott bevezető előadást, amelyben általános képet nyújtott az eredményekről, feladatokról, az eddigi és soronkövetkező tudományos és tudományszervezési problémákról. Az előadás részletesen foglalkozott a Szovjet Talajtani Társaság szervezeti kérdéseivel is, valamint azzal a szereppel, amelyet az ország tudományszervezési munkájában betölt.

A. V. SZOKOLOV „A kemizáció problémái a Szovjetunióban” című előadásában beszámolt a kemizáció, különösen pedig a műtrágyázás területén elért újabb eredményekről. A Szovjetunióban jelentősen emelkedik a műtrágya felhasználás, de ezzel párhuzamosan azok az igények is, amelyek a több műtrágyához megfelelő gépeket, jobb felhasználási technológiát, korszerű szaktanácsadást és talajvizsgálatokat követelnek.

J. B. PEJVE előadása „A nyomelemek szerepe a mezőgazdaság kemizálásában” c. munkája a szerző jólismert széleskörű eredményeit ismertette, amelyek már a Kongresszus előtt is több helyen kerültek nyilvánosságra.

V. A. KOVDA és V. V. JEGOROV „A melioráció régi és új problémái az öntözött vidékeken” címmel az öntözés és a talajok termékenységének kölcsönhatásáról számoltak be előadásukban. A sokrétű probléma gyakorlatilag is igen fontos, elég ha csak a másodlagos szikesedés és láposodás káros hatására utalunk.

V. V. USZPANOV „Kazahsztan talajai és népgazdasági hasznosításuk” című előadása a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság talajairól, azok termékenységéről, meliorációjáról adott összefüggő korszerű tájékoztatást.

Ehhez az előadáshoz csatlakozott A. I. BARAEV „Harc a Kazahsztáni talajok deflációja ellen” c. dolgozata.

A plenáris üléseken hangzott el néhány külföldi résztvevő előadása is, amelyek ismertetését is mellőzzük annál is inkább, mert a Pecsvoegyeniya c. folyóiratban ezek nyomtatásban is napvilágot látnak.

A Kongresszus keretében hat szimpózium került megrendezésre a következő témakörökben:

I. A biológiai produktivitás és tápanyag-mérleg a talaj–növény rendszerben.

II. A kísérleti talajtan fejlődésének útjai és módszerei.

III. A Szovjetunió arid területeinek talajai és hasznosításuk időszerű kérdései.

IV. A Szovjetunió hegyvidékeinek talajai és hasznosításuk.

V. A kolhozok és szovhozok talajterképei és felhasználásuk.

VI. Védekezés a víz- és szélrózsió ellen.

A Kongresszus aránylag rövid ideje és a rendkívül nagy program miatt a szimpóziumokból több párhuzamosan került lebonyolításra, azonban az I. témakör előadásait annak időszerűségére és kiemelt fontosságára való tekintettel plenáris ülésen tartották meg. E szimpóziumot V. A. KOVDA előadása vezette be: „A bioszféra és a talaj” címmel. Az előadó igen széles látókörrrel és nem kevésbé széles tényanyag bemutatásával bizonyította, hogy a talajnak különlegesen fontos szerepe van az ember és természeti környezete szempontjából. A talaj, amely gyakorlatilag az egész élővilág alap szubsztrátuma, az élővilág primer tápanyagforrása és részben energiaforrása, szinte központi helyet foglal el, midőn a bioszféra komplex kutatásával és problematikájával foglalkozunk. Az előadás bebizonyította, hogy a biológiai folyamatokból eredő szervesanyag és energia Földünkön túlnyomó részben a talajokban halmozódik fel. Ugyancsak foglalkozott a dolgot a talajokat érő káros hatásokkal, valamint ezek elhárításának lehetőségeivel és módszereivel is.

Szervesen kapcsolódott a szimpózium bevezető előadásához M. I. BAZILEVICS és L. E. RODIN „Az elemek körforgása a Szovjetunió különböző biogeocönózisai-ban” c. dolgozata, amelyben a szerzők, hatalmas adattömegre építve mondani valójukat, a Szovjetunió különböző természeti övezeteinek biológiai produktivitását, növényi és talajfolyamatait ismertették, az anyagok körforgásának nemcsak minőségi, hanem mennyiségi jellemzésével is.

V. R. VOLOBUEV a növényi biológiai folyamatok a talajokban levő vízformák, valamint a talajképződés energetikai összefüggéseire mutatott rá, G. Sz. DAVTYAN pedig a természetben megfigyelhető anyagkörforgás egyes elvi és gyakorlati szempontjait ismertette.

A szimpóziumon elhangzott közel 50 előadás igen átfogó képet adott arról a széleskörű tevékenységről, amelyet a szovjet talajtan az „Ember és természeti környezet” témakörében végez.

Igen nagy érdeklődés kísérte a II. Szimpóziumot is, amelyet A. A. RODE: „A kutatási módszerek rendszere a talajtanban” c. előadása vezetett be. Nem szorult külön indoklásra e témakör időszerűsége és fontossága, hiszen ahogy a vizsgálati módsze-

rek fejlődnek, a műszerek szaporodnak és korszerűbbé válnak, egyre nehezebb a helyes elemzéseket kiválasztani, a legmegfelelőbb módszereket megtalálni és a legkielégítőbb és legmegbízhatóbb következtetéseket levonni a talajtani kísérletek során.

Mind RODE bevezető előadása, mind pedig a szimposium ezt követő 48 referátuma jól mutatták, hogy a szovjet talajtan felismerte e témakör elsőrendű fontosságát, sőt azt is, hogy a kísérleti talajtan egyes kérdéseiben lemaradások is mutatkoznak, amelyeket pótolni kell. Figyelemre méltóak voltak a modern műszeres talajelemzéseket ismertető dolgozatok, valamint a matematikai módszerek a talajtani kísérletekben való felhasználásával foglalkozó munkák. Igaz, hogy utóbbi területen, mint az a világon másutt is tapasztalható, inkább az útkeresés időszakában vagyunk, mint a gyakorlati felhasználás stádiumában.

A III. szimposium méltán váltott ki nagy érdeklődést, hiszen az arid területek problémája a Kongresszus színhelyén Szovjet Közép Ázsiában elsőrendűen fontos. A szimposium előadásai az első napi plenáris ülésen elhangzott hasonló témájú előadásokhoz csatlakozva részletes tájékoztatást nyújtottak különösen a Közép-ázsiai Szovjet Köztársaságok talajviszonyairól, valamint a különböző meliorációs intézkedésekről és a mezőgazdasági hasznosítás időszzerű kérdéseiről.

Részben Kazahsztán és a Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársaság, részben más köztársaságok hegyvidéki talajainak problémái kerültek a IV. szimposium programjába. Számos előadás hangzott el itt az Ural-vidék, Kárpátukrajna, a Kaukázus és más területek hegyi talajának vonatkozásában.

Igen széles volt azoknak a témáknak a köre, amelyeket az V. szimposium tárgyalt. A szorosabb értelemben vett üzemi talaj-térképezésen kívül a légifényképezés alkalmazásától kezdve az ismételt periodikus talajfelvételezésig igen sok témából hangzottak el itt előadások. A szimposium jó áttekintést nyújtott arról, hogy a Szovjetunió különböző területein milyen jelentős tevékenység folyik az üzemi térképek készítése vonalán, valamint milyen egyéb vizsgálatokkal egészítik ki ezt a tevékenységet. Széleskörű tapasztalatcsere alakult ki a viták során a különböző térképészeti módszerekről, elvi, valamint gyakorlati kérdésekről.

A VI. szimposium csak néhány előadásra korlátozódott, melyek általános képet nyújtottak a víz és szélrózsió pusztításáról és az ellenük való védekezés módszereiről.

A Kongresszus munkája a szimposiumokat követően a bizottságokban folyt

tovább. A bizottságok a Nemzetközi Talaj-tani Társaság és ezzel összhangban a legtöbb nemzeti társaság jól bevált szerkezeti beosztásának feleltek meg:

1. Talajfizika
2. Talajkémia
3. Talajbiológia
4. Talajtermékenység és agrokémia
5. Talajgenetika, talajföldrajz és osztályozás
6. Talajmelioráció
7. Talajminerológia.

A fenti hét bizottságból több ad hoc albizottsági üléseket is tartott, részben a tematikák célszerű csoportosítása, részben pedig az igen nagyszámú előadás miatt, amelyek nem egy esetben még ugyanazon a bizottságon belül is párhuzamos üléseket tettek szükségessé.

Külön bizottsági ülést szenteltek a talajtan és agrokémia főiskolai és egyetemi oktatása kérdéseinek, amelyen részben beszámoltak a tudományának az orosz és szovjet felsőoktatásban nyert 200 éves tapasztalatairól, részben felvették az ezzel kapcsolatos aktuális és a továbbfejlődéshez elengedhetetlen fejlesztési problémáit.

A bizottsági üléseken, ahol a kongresszus előadásainak túlnyomó többsége hangzott el, a résztvevők jó képet kaphattak nemcsak arról, hogy a szovjet talajtani tudomány és gyakorlat nagy létszámú szakembert képvisel, hanem arról is, hogy a hagyományos és modern talajtani rész-kérdésekben egyaránt nagy a fejlődés az utóbbi években. Sok előadás bizonyította, hogy olyan hagyományos kérdéseket, mint például a szaktanácsadás vagy dinamikus vizsgálatok, új matematikai módszerekkel igyekeznek leírni, s a kutatómunkában pedig mind nagyobb szerepet kapnak a korszerű fizikai-kémiai, minerológiai, biokémiai, stb. módszerek.

Örömmel állapíthattuk meg, hogy a szovjet talajtani szakemberek fiatalabb korosztályai komoly szerepet töltenek be az új szemlélet és új módszerek bevezetésében és alkalmazásában. Ugyancsak megmutatkozott a Kongresszus tudományos eredményeiből az is, hogy a Szovjetunióban egyre intenzívebben növekednek és fejlődnek az egyes köztársaságok fővárosi és vidéki talajtani és agrokémiai intézményei. Ezek közül az egyik, Kazahsztán Talajtani Intézete volt a rendezője a kongresszusnak és mind a tudományos, mind a szervezeti előkészítés és lebonyolítás vonatkozásában igen magasfokú felkészültségről és eredményességről tett tanúbizonyságot.

Ugyancsak fenti intézet szervezte azt az egyhetes talajtani szakmai kirándulást is,

amely a Kongresszust megelőzte. A kirándulás alapgondolata az volt, hogy a résztvevőket megismertesse a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság legfontosabb talajaival, mégpedig ezeknek a vertikális zonalitás törvényszerűségei szerint való elhelyezkedése alapján. Tudjuk, hogy Alma Atától, a köztársaság fővárosától délre, jobban mondva már a város területén kezdődik az a hegységrendszer, amelynek gerince a szomszédos Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársasággal képzett határ.

A fővárostól északra barna és szürke felsivatagi és sivatagi talajokat tekintetünk meg, valamint az e körzetekben folyó mezőgazdasági termelőmunkát. Igen nagy jelentőségű itt az öntözés, hiszen a vidék igen száraz.

Alma Atától délre módunk volt megismerkedni a hegyvidéki gesztenyebarna talajokkal, hegyvidéki csernozjomokkal, hegyi réti talajokkal, sőt hegyi podzolos és hegyi tundra talajokkal is.

A kirándulás útvonala igen helyesen és szerencsésen lett megválasztva, amihez az is hozzájárult, hogy ezen a vidéken a vertikális zonalitás aránylag kis területen igen jól megfigyelhető úgy, hogy sok különböző talaj megtekintésére nyílik mód.

A szakmai kirándulás során a legtöbb vita két kérdéscsoport köré konkretizálódott:

a) A vertikális zonalitás fogalma és törvényszerűségei. Ebben a témakörben sokan vitatták, hogy a vertikálisan változó talajtípusok mindenben megfelelnek-e a „horizontális” övezetek jellemző típusainak. Különösen sok vita volt a gesztenyebarna és csernozjom talajok vonatkozásai-ban.

b) Az egyes kiválasztott szelvények helyes elnevezéséről is sok vita hangzott el, illetőleg, hogy megfelel-e a kirándulás szervezői által adott elnevezés az adott szelvény sajátosságának.

A kirándulás igen jól egészítette ki a Kongresszus tudományos programját, illetően azzal jó összhangban volt.

A Szovjet Talajtani Társaság IV. Kongresszusa igen jelentős és nagyszabású rendezvény volt, melynek kihatása túlnő a Szovjetunió határain és méltán mondható az egész talajtani tudomány kiemelkedő eseményének.

SZABOLCS ISTVÁN

Érkezett: 1971. november 29.